

รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท

GOOD MANAGEMENT MODEL OF MONASTORY IN CHAINAT PROVINCE

พระปลัดวรเมศวร์ นาควโร* พระสุธีวีรบัณฑิต** เต็มศักดิ์ ทองอินทร์***

Phrapalad Woramet Nāgavaro (Yimkrung),

Phra Suthiwirabandit, Termsak Thongin

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาท 2) ศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมผสานวิธี ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 32 รูปหรือคนวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายและพรรณนาความ แล้วจึงสร้างรูปแบบเบื้องต้น ก่อนนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 รูปหรือคน ยืนยันรูปแบบอีกครั้งหนึ่งในการสนทนากลุ่มเฉพาะ และวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.981 จำนวน 162 ชุด กับกลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์จังหวัดชัยนาท ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ด้วยคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาท พบว่า มีจุดแข็งคือมีการบริหารจัดการเป็นเอกภาพภายใต้การปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะระดับต่างๆ เจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองสูงสุด มีความรู้เป็นอย่างดี ส่วนจุดอ่อนคือ มีพระภิกษุสามเณรจำนวนน้อย บางวัดมีเพียงเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว บางวัดมีแต่พระที่ชราภาพ ทำให้การบำรุงรักษาวัดไม่เป็นระเบียบ สกปรก รกร้าง โบราณสถานเกิดการชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลา โอกาสคือ จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดที่มี

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Department of Political Science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

พุทธศาสนิกชนจำนวนมาก เป็นเมืองพระพุทธรูปที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน มีพระเกจิพระเถระที่มีคนนับถือจำนวนมาก มีศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับพระพุทธรูป และประชาชนมีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธรูป อุปสรรคคือ จังหวัดชัยนาทมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม กระแสความนิยมของต่างประเทศเริ่มเข้ามาทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของจังหวัด เด็กและเยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมเดิมๆ ที่ปู่ย่าตายายเคยทำเอาไว้เป็นแบบอย่าง มักเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมใหม่จนกลายเป็นเทรนที่ผิดๆ

2. องค์ประกอบในการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาทนั้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 12 หลักการ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ด้านบำรุงรักษา วัด จัดกิจการ และ ศาสนสมบัติ ประกอบด้วย 3 หลักการสำคัญ คือ หลักการที่ 1 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาวัด หลักการที่ 2 พัฒนาวัดต้นแบบ อุทยานการศึกษาภายในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง หลักการที่ 3 จัดทำเครื่องมือในการเก็บรักษาศาสนสมบัติของวัดที่มีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่ 2 ด้านการปกครองบรรพชิต และคฤหัสถ์ ประกอบด้วย 3 หลักการสำคัญ คือ หลักการที่ 1 จัดตั้งสำนักงานเจ้าอาวาสแบบครบวงจร หลักการที่ 2 พัฒนาพระสงฆ์ปกครอง หลักการที่ 3 คือ สร้างศาสนทายาทต้นแบบ องค์ประกอบที่ 3 ได้แก่ ด้านการศึกษาอบรมและสั่งสอนประกอบด้วยหลักการสำคัญๆ 3 ด้านคือ หลักการที่ 1 จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี หลักการที่ 2 คือ ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต หลักการที่ 3 คือ พัฒนาอาจารย์รักท้องถิ่น องค์ประกอบที่ 4 คือ ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ประกอบด้วยหลักการสำคัญๆ 3 หลักการคือ หลักการที่ 1 ได้แก่ การพัฒนาศาสนสถานให้สวยงามและมั่นคง หลักการที่ 2 คือ พัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมในการบริการ หลักการที่ 3 คือ สร้างมัคทายกน้อย

3. รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท พบว่า มี 4 รูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่ง ได้แก่ การพัฒนาวัดคู่องค์กรที่มีสมรรถนะ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ จัดทำแผนพัฒนาวัด การพัฒนาเครื่องมือบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ และพัฒนาวัดสู่เป้าหมายด้วยการพัฒนาวัดเป็นอุทยานการศึกษาภายในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง และพัฒนาวัดเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น รูปแบบที่สอง ได้แก่ การพัฒนาศาสนบุคคลที่ดีและมีคุณภาพ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ จัดตั้งสำนักงานภายในวัด เพิ่มช่องทางการติดต่อประสานงานกับชาวบ้านให้มากขึ้น สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ พัฒนาพระภิกษุสามเณรให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และสร้างศาสนทายาทที่ดี รูปแบบที่สาม ได้แก่ การพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรม ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ เครือข่ายโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้วยการเรียนร่วมที่ศูนย์ตำบลหรืออำเภอ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย สร้างและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ สร้างแหล่งการเรียนรู้ และการสร้างเด็กและเยาวชนต้นแบบ ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง รูปแบบที่สี่ ได้แก่ การพัฒนาศาสนสถาน ศาสนบุคคล และศาสนพิธีกรรม ประกอบด้วย 3 กิจกรรมคือ การพัฒนาศาสนสถาน การพัฒนาศาสนบุคคล และการพัฒนาศาสนพิธีกรรม

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, วัดในจังหวัดชัยนาท

ABSTRACT

Objectives of this research were; 1. To study general condition of monastery management in Chainat Province, 2. To study the components of monastery management in Chainat Province and 3. To propose a good management model for monastery in Chainat Province

Methodology was the mixed methods. The qualitative method collected data from document and in-depth-interviewing 32 key informants and analyzed data by content analysis and descriptive interpretation and then used the findings to form a basic model for monastery development and then submitted the basic model to 12 participants in focus group discussion to confirm the model. The quantitative method collected data from stratified 162 samples who were monks in Chinat Province by using questionnaires with reliability score at 0.981, analyzed data with descriptive statistics; frequency, percentile, mean and standard deviation.

Findings of this research were as follows:

1. General conditions of monastery management In Chinat Province were that: Strength; there was unity in management under supervision of various levels of administrative monks where the abbots with good knowledge were the highest administrators, Weakness; monks and novices were limited, minimal in numbers. Some monasteries had only abbots causing monastery maintenance ineffective and not-orderly. The ancient buildings were left dirty, deserted and decay, Opportunity; Chinat Province is the province of Buddhism with long history where majority of people were Buddhists. There are many Buddhist arts and crafts and honorary and sacred monks. People live their lives in line with Buddhism, Threats; Chinat Province has diversity in culture and the trends of foreign culture favoritism began to take shape and replace the good cultures of the province. Young people do not understand and appreciate the old cultures from their ancestors and begin to adopt new cultures from outside which was the wrong trend.

2. Components of monastery management in Chinat Province were of 4 components with 12 principles. Component 1: monastery maintenance, management and religious property consisted of 3 principles; 1) monastery development strategic plan, 2) model monastery development, learning gardens in monasteries, 3) effective tools and system development for ancient property maintenance. Component 2: monk and laity administration; consisted of 3 important principles; 1) abbots' modernly completed offices, 2) administrative

monks development, 3) model Buddhism heritage generation. Component 3: training and dissemination; consisted of 3 principles; 1) Phrapariyattidhamma school, establishment, Dhamma and Pali, 2) lifelong education support, 3) local loving teachers development. Component 4: support and facilitate in merit making; consisted of 3 principles; 1) beautiful and secured monastery development, 2) personnel development for being ready for services and 3) junior monastery warden building.

3. Models for monastery management development In Chinat Province were of 4 models; Model 1: monastery development towards competency organizations, consisting of 3 activities; formulating strategic monastery development plan with participation from all parties concerned, public hearing and plan implementation. Effective administrative tools development, learning center implementation in monasteries and monastery development towards the outstanding developed monasteries. Model 2: good and qualified religious personnel development, consisting of 3 activities; office setting in monasteries, more contacting channels creation, qualified personnel development by selecting novices and monks for higher education, good religious heritage building by selecting qualified religious inheritors for more training and higher education. Model 3: ethical learning development; consisting of 4 activities; Phrapariyattidhamma school networking, joint learning activities at sub-district or district levels, qualified personnel development, learning center such as physical development, morality, social, spirits and wisdom, education quality promotion by developing administrators and teachers to have qualification and ethics, model youth development by immunity vaccination. Model 4: religious place, religious personnel and religious ceremonies consisting of 4 activities; religious place development by safeguarding and developing the religious places to the sustainable, strong and holding Thailand identities. Personnel development emphasizing language competency and folk cultural center and religious ceremonies. Training for the right religious ceremonies, religious handbooks for the right religious ceremonies, community tradition and culture activity promotion and Buddhism promotion activities should be set up regularly.

Keywords: Management Model, Monastery in Chainat Province

1. บทนำ

การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นสำคัญ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้นซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดในด้านต่าง ๆ เจ้าอาวาสนับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะเจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการผู้มีหน้าที่บริหารและปกครองวัด ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด พระพุทธศาสนาจะเจริญก็เพราะความเลื่อมใสของประชาชน เจ้าอาวาสย่อมเป็นตัวจักรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนา ดังนั้นการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน เจ้าอาวาสจะต้องเป็นบุคคลที่ประชาชนเคารพนับถือ เป็นที่ศรัทธาของประชาชน (Pradhammawarodhom,1996)

ปัจจุบันเจ้าอาวาสส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการบริหารจัดการวัดทั้งในด้านการบำรุงรักษาวัด การจัดการทำระบบศาสนสมบัติต่าง ๆ ของแต่ละวัดให้เป็นไปด้วยดี วัดหลายแห่งเน้นพัฒนาด้านอาคารสถานที่ มากกว่าพัฒนาเพื่อมุ่งประโยชน์ต่อการศึกษาอบรมพระภิกษุสามเณร หรือการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในแต่ละชุมชน ไม่สามารถเป็นที่พึ่งทางการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมของพระศาสนาได้ การบูรณะปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมบางวัดก็ขาดความดูแลรักษาเอาใจใส่ปล่อยให้เสนาสนะชำรุดทรุดโทรมผุพังไปตามกาลเวลา การปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณร หรือคฤหัสถ์ที่มาอาศัยอยู่ในวัดบางวัดยังไม่มีการระเบียบ การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์บางวัดก็ยังไม่มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ รวมทั้งการจัดให้วัดนั้นเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมทั้งในส่วนของวัดเองก็ดี ชุมชนหรือในส่วนของราชการที่มาขอใช้สถานที่บางวัดอาจจะมีกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ มากมายจึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ที่กล่าวมาเป็นปัญหาส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการวัดในปัจจุบัน

ผู้วิจัย ในฐานะที่เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสสังกัดอยู่ในจังหวัดชัยนาทจึงมองเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาท พร้อมทั้งศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาทว่ามีอะไรบ้างที่เป็นปัญหา เพื่อที่ผู้วิจัยจะได้รวบรวมปัญหาเหล่านั้นมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลผลการวิจัยเป็นองค์ความรู้เพื่อที่จะได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาทต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาท
- 2.2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท
- 2.3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) 2) แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

4. ผลการวิจัย

4.1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาท พบว่า จากการศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาท พบว่า จุดแข็ง (Strengths) ได้แก่ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของจังหวัดชัยนาทมีความเข้มแข็ง มีการบริหารจัดการเป็นเอกภาพภายใต้การปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะระดับต่างๆ เจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองสูงสุด เจ้าอาวาสที่ได้รับการแต่งตั้งผ่านการคัดเลือกและอบรมถวายความรู้มาเป็นอย่างดี เข้าใจบริบทของวัดตนเอง บริหารจัดการวัดไปตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมายเป็นอย่างดี ดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล เน้นความโปร่งใส ความคุ้มค่า และสามารถตรวจสอบได้ จุดอ่อน (Weaknesses) ได้แก่ วัดบางวัดในจังหวัดชัยนาทมีพระภิกษุสามเณรจำนวนน้อย บางวัดมีเพียงเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว บางวัดมีแต่พระที่ชราภาพ ทำให้การบำรุงรักษาวัดไม่เป็นระเบียบ ขาดมาตรการในการดูแลรักษาที่ดี ขาดนโยบายในการบำรุงรักษาวัด โอกาส (Opportunities) ได้แก่ ด้านสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดที่มีพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก มีศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา และประชาชนมีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา ด้านเศรษฐกิจ จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดเกษตรกรรม รายได้ส่วนใหญ่ของจังหวัดเกิดจากการทำการเกษตร ด้านการเมือง จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีนักการเมืองที่มีชื่อเสียง อุปสรรค (Threats) ได้แก่ ด้านสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดชัยนาทมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม กระแสความนิยมของต่างประเทศเริ่มเข้ามาทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของจังหวัด

4.2 องค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท พบว่า ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 12 หลักการ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านบำรุงรักษาวัด จัดกิจการ และ ศาสนสมบัติ ประกอบด้วย 3 หลักการสำคัญ คือ หลักการที่ 1 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาวัด เหตุผลประกอบ คือ วัด

ทุกวัดในจังหวัดชัยนาทจำเป็นต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของวัด ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อให้ง่ายต่อการวางแผนและพัฒนาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งผู้บริหารก็สามารถดำเนินการวางแผนและพัฒนาต่อได้ ไม่สะดุดและติดขัดเชิงการบริหาร หลักการที่ 2 พัฒนาวัดต้นแบบ อุทยานการศึกษาภายในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง เหตุผลประกอบคือ ในปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ออกประกาศว่าด้วยเกณฑ์การพัฒนาวัดเพื่อขอเป็นอุทยานการศึกษาภายในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น เพื่อให้วัดทุกวัดในประเทศไทยดำเนินการพัฒนาวัดของตนแล้วส่งผลงานเข้าประกวด หากวัดใดได้รับการคัดเลือกก็จะได้รับรางวัลและเงินอุดหนุนในการพัฒนาวัดต่อไป จังหวัดชัยนาทจึงจำเป็นต้องรณรงค์ให้วัดทุกวัดได้พัฒนาวัดของตนตามเกณฑ์ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานต่อไป หลักการที่ 3 จัดทำเครื่องมือในการเก็บรักษาศาสนสมบัติของวัดที่มีประสิทธิภาพ เหตุผลประกอบคือ วัดหนึ่งๆจะมีศาสนสมบัติที่มีค่าจำนวนมาก หากการเก็บรักษาไม่ถูกต้องและไม่มีประสิทธิภาพผลที่ตามมาก็คือการสูญหาย หรือการชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา การพัฒนาเครื่องมือในการเก็บรักษาศาสนสมบัติจึงมีความสำคัญและความจำเป็นในการจะต้องพัฒนาขึ้นมาเพื่อให้ใช้งานได้ง่ายและสามารถนำไปใช้ได้กับทุกๆวัด ก็เกิดประโยชน์อย่างมาก

องค์ประกอบที่ 2 ด้านการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ ประกอบด้วย 3 หลักการสำคัญ คือ หลักการที่ 1 จัดตั้งสำนักงานเจ้าอาวาสแบบครบวงจร เหตุผลประกอบคือ ในการบริหารจัดการวัดที่คตินั้นจำเป็นต้องมีสำนักงานของเจ้าอาวาส เพื่อใช้เป็นสถานที่ในการให้บริการและการบริหารงาน มีวัสดุอุปกรณ์ที่ครบครัน สะดวกในการติดต่อประสานงาน อีกทั้งมีผู้ดูแลรับผิดชอบที่ชัดเจน หลักการที่ 2 พัฒนาพระสงฆ์ปกครอง เหตุผลประกอบคือ ในการบริหารวัดจำเป็นต้องมีผู้ช่วยเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดแทนเจ้าอาวาส เนื่องจากเจ้าอาวาสอาจมีภาระงานเยาะการดูแลวัดอาจไม่ทั่วถึงทำให้ภาระงานบางอย่างติดขัด การส่งเสริมและพัฒนาพระสงฆ์ให้ขึ้นมารับผิดชอบและเป็นหูเป็นตาแทนเจ้าอาวาสก็จะช่วยให้การบริหารงานภายในวัดสามารถดำเนินไปได้ การคัดเลือกพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถสูงมาช่วยงานวัดจะทำให้วัดพัฒนาเจริญขึ้น หลักการที่ 3 คือ สร้างศาสนทายาทต้นแบบ เหตุผลประกอบคือ ในปัจจุบันศาสนทายาทมีน้อย การจะพัฒนาศาสนทายาทที่ดีและมีคุณภาพจำเป็นต้องสร้างตั้งแต่กระบวนการแรก มีการคัดเลือกพระภิกษุสามเณรที่มีคุณภาพเข้ามาบวช มีการอบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่พระภิกษุสามเณร ปลูกฝังค่านิยมที่ดีในการรักษาพระพุทธศาสนา พัฒนาทั้งกายและใจ ให้เจริญเติบโตสมวัย ประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม หล่อหลอมให้เป็นนักบวชที่ดี ช่วยกันจรรโลงพระพุทธศาสนาได้ การสร้างศาสนทายาทที่ดีนั้นจะช่วยให้วัดเจริญรุ่งเรือง การมีศาสนทายาทที่ดีจะช่วยให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง

องค์ประกอบที่ 3 ได้แก่ ด้านการศึกษาอบรมและสั่งสอน ประกอบด้วย หลักการสำคัญ 3 ด้านคือ หลักการที่ 1 จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี เหตุผลประกอบคือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในปัจจุบันมีจำนวนลดน้อยลง เหตุผลเนื่องจากครูผู้สอนและนักเรียนมีจำนวนลดน้อยลง ทำให้โรงเรียนต้องปิดตัวลง คุณภาพการจัดการ

เรียนการสอนก็ลดน้อยลงไปด้วย คุณภาพของนักเรียนก็ลดลงไปด้วย ดังนั้นการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีขึ้นมาใหม่จะช่วยให้มีโรงเรียนที่ดีและมีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

หลักการที่ 2 คือ ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต เหตุผลประกอบคือ การศึกษาตลอดชีวิตจะช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองทั้งร่างกายและจิตใจ การที่วัดส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดได้รับการศึกษาในลักษณะนี้จะช่วยเพิ่มศักยภาพให้แก่พระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด วัดจะต้องจัดการศึกษาลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาทางธรรมและทางโลก หรือการศึกษาทั้งสองลักษณะดังกล่าวควบคู่กัน การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ภายในวัดจะช่วยเสริมสร้างลักษณะแห่งการเรียนรู้ให้แก่พระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด เช่น การสร้างอุทยานการศึกษาภายในวัด การสร้างห้องสมุดภายในวัด การส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรศิษย์วัดได้ศึกษาต่อทางโลก เช่น การศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา แม้กระทั่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

หลักการที่ 3 คือ พัฒนาอาจารย์รักท้องถิ่น เหตุผลประกอบคือ ในปัจจุบันวัดและสำนักเรียนมีปัญหาเรื่องไม่มีอาจารย์ผู้สอน หรือปัญหาเรื่องคุณภาพของอาจารย์ผู้สอน การที่วัดจะพัฒนาอาจารย์ผู้สอนหรือส่งเสริมให้อาจารย์ผู้สอนได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น เช่น การส่งอาจารย์ไปเรียน หรือไปพัฒนาศักยภาพของตนเอง เป็นต้น แล้วกลับมาช่วยงานที่วัดหรือสำนักเรียน จะช่วยให้วัดและสำนักเรียนเกิดการพัฒนา การสร้างแรงจูงใจให้เกิดกับอาจารย์ผู้สอน หรือการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดกับอาจารย์ผู้สอน ก็จะช่วยให้อาจารย์เกิดกลับมาช่วยเหลืองานของวัดและสำนักเรียนอย่างจริงจัง การที่วัดหรือสำนักเรียนสามารถผลิตครูผู้สอนที่มีคุณภาพและกลับมาช่วยงานของวัดและสำนักเรียนได้จะช่วยให้วัดและสำนักเรียนเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

องค์ประกอบที่ 4 คือ ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ประกอบด้วยหลักการสำคัญๆ 3 หลักการ คือ หลักการที่ 1 ได้แก่ การพัฒนาศาสนสถานให้สวยงามและมั่นคง เหตุผลประกอบคือ การพัฒนาศาสนสถานให้สวยงามและมั่นคง เป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาวัด การปลูกสร้างศาสนสถานให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์สูงสุดในปัจจุบันจะช่วยให้เกิดความคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการวัด วัดบางวัดมีศาสนสถานอยู่แล้วแต่การใช้ประโยชน์อาจจะไม่คุ้มค่า หรือการจัดสรรศาสนสถานไม่เหมาะสม จะทำให้วัดไม่ได้รับการพัฒนา ดังนั้นจึงควรมีการวางแผนและพัฒนาศาสนสถานให้เกิดความเหมาะสมทั้งการใช้ประโยชน์ ความคุ้มค่า และความสวยงาม นับเป็นการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนต่อไป

หลักการที่ 2 คือ พัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมในการบริการ เหตุผลประกอบคือ หัวใจสำคัญของการบริการคือ การมีความรู้ความสามารถ เข้าใจหลักของศาสนพิธีกรรม และช่วยเหลือผู้ที่มารับบริการให้เกิดความพึงพอใจในการรับบริการ ดังนั้นการพัฒนาบุคคลให้มีความพร้อมในการให้บริการจะช่วยให้วัดมีความพร้อมในการดูแลพุทธศาสนิกชนที่มามำเพ็ญกุศลที่วัด

หลักการที่ 3 คือ สร้างมัคทายกน้อย เหตุผลประกอบคือ การสร้างและปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรักพระพุทธศาสนาและช่วยเหลืองานของวัด เก่งและมีความสามารถในศาสนพิธีกรรมจะช่วยให้เกิดแรงศรัทธาและเป็นการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน

4.3 รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท พบว่า มี 4 รูปแบบ

รูปแบบที่หนึ่ง ได้แก่ การพัฒนาวัดสู่องค์กรที่มีสมรรถนะ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ จัดทำแผนพัฒนาวัด ด้วยการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาวัด แผนยุทธศาสตร์ จัดประชาพิจารณ์ และการถ่ายทอดแผนสู่ภาคปฏิบัติ การพัฒนาเครื่องมือบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างเครื่องมือจัดเก็บศาสนสมบัติของวัดอย่างเป็นระบบ และสามารถสืบค้นศาสนสมบัติได้อย่างรวดเร็ว

รูปแบบที่สอง ได้แก่ การพัฒนาศาสนบุคคลที่ดีและมีคุณภาพ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ จัดตั้งสำนักงานภายในวัด ด้วยการเตรียมสถานที่จัดตั้งสำนักงาน เตรียมวัสดุอุปกรณ์ประจำสำนักงานให้ครบครัน แต่งตั้งบุคคลประจำสำนักงาน ดูแลสำนักงาน ปรับปรุงสำนักงานตามคำแนะนำของผู้รับบริการและเพิ่มช่องทางการติดต่อประสานงานกับชาวบ้านให้มากขึ้น สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ด้วยการคัดเลือกพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถ พัฒนาพระภิกษุสามเณรให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ และการพัฒนาศักยภาพของเจ้าอาวาสอย่างต่อเนื่อง และสร้างศาสนทายาทที่ดี ด้วยการคัดเลือกศาสนทายาท อบรมศาสนาทายาท ให้การศึกษาที่ดี และสนับสนุนทุนการศึกษา พัฒนาศาสนทายาทให้มีความพร้อมในทุกๆ ด้าน และส่งเสริมและสนับสนุนให้สนองงานคณะสงฆ์

รูปแบบที่สาม ได้แก่ การพัฒนาการเรียนรู้คู่คุณธรรม ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ เครือข่ายโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้วยการเรียนร่วมที่ศูนย์ตำบลหรืออำเภอ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย สร้างและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ พัฒนาสำนักศาสนศึกษาให้เป็นต้นแบบ และส่งเสริมพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สร้างแหล่งการเรียนรู้ เช่น ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาร่างกาย ศิลธรรม สังคม จิตใจ และปัญญา ส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ด้วยการพัฒนาผู้บริหารและครูมีคุณวุฒิและคุณธรรม การสร้างครูให้เป็นผู้นำทางด้านวิชาการ สร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นระบบระเบียบ และสร้างสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจต่อการเรียนการสอน การมีส่วนร่วมของบ้าน วัด ชุมชน และราชการ ในการสนับสนุนและส่งเสริมสำนักศาสนศึกษา และการสร้างเด็กและเยาวชนต้นแบบ ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย และการเสริมสร้างกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนร่วมกับ หน่วยงาน สถานศึกษา และชุมชน

รูปแบบที่สี่ ได้แก่ การพัฒนาศาสนสถาน ศาสนบุคคล และศาสนพิธีกรรม ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ การพัฒนาศาสนสถาน ด้วยการอนุรักษ์ศาสนสถานให้มีความมั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทย การนำภูมิปัญญาในชุมชนมาสร้างศาสนสถาน จัดวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงวัฒนธรรม และเชิงปฏิบัติธรรม การพัฒนาศาสนบุคคล ด้วยการการพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดทำหนังสือคู่มือ ประวัติวัด ศาสนพิธีกรรม ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม สร้างสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการเรียนการสอน และการพัฒนาศาสนพิธีกรรม ด้วยการอบรมให้ความรู้เรื่องศาสนพิธีกรรมที่ถูกต้อง จัดทำคู่มือศาสนพิธีกรรมออกเผยแพร่

แม่ จัดกิจกรรมส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น และจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ

5. อภิปรายผล

5.1. รูปแบบที่หนึ่ง ได้แก่ การพัฒนาวัดคู่องค์กรที่มีสมรรถนะ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ จัดทำแผนพัฒนาวัด ด้วยการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาวัด แผนยุทธศาสตร์ จัดประชาพิจารณ์ และการถ่ายทอดแผนสู่ภาคปฏิบัติ การพัฒนาเครื่องมือบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างเครื่องมือจัดเก็บศาสนสมบัติของวัดอย่างเป็นระบบ และสามารถสืบค้นศาสนสมบัติได้อย่างรวดเร็ว และพัฒนาวัดสู่เป้าหมาย ด้วยการพัฒนาวัดเป็นอุทยานการศึกษาภายในวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Sunan Sunantho (Ruchiwet) (2014) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" ผลการวิจัย การพัฒนาแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามกระบวนการจัดการ คือ กระบวนการที่เจ้าอาวาสและคณะบุคคลจัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยความร่วมมือร่วมใจของเจ้าอาวาสกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในองค์กร การตระหนักถึงความสามารถความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน

5.2 รูปแบบที่สอง ได้แก่ การพัฒนาศาสนบุคคลที่ดีและมีคุณภาพ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ จัดตั้งสำนักงานภายในวัด ด้วยการเตรียมสถานที่จัดตั้งสำนักงาน เตรียมวัสดุอุปกรณ์ประจำสำนักงานให้ครบครัน แต่งตั้งบุคคลประจำสำนักงาน ดูแลสำนักงาน ปรับปรุงสำนักงานตามคำแนะนำของผู้รับบริการและเพิ่มช่องทางการติดต่อประสานงานกับชาวบ้านให้มากขึ้น สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ด้วยการคัดเลือกพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถ พัฒนาพระภิกษุสามเณรให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ ในข้อนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Thriti Rungchaiwithun (2014) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการ เพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์" ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไป เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ 4 ประการ (VETS) คือ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) 2) การศึกษา (Education) 3) การอบรม (Training) และ 4) การดูงาน (Study Tour) ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนาในการวิจัย ครั้งนี้ ได้แก่ สิกขา 3 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ภาวนา 4 อิทธิบาท 4 และ สปัจริยธรรม 7 ส่วนรูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไป และตามแนว พระพุทธศาสนา ที่จะให้มีประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ควรมีการบูรณาการ การพัฒนาพระสังฆาธิการ ตามแนวทั่วไปและพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น

5.3. รูปแบบที่สาม ได้แก่ การพัฒนาการเรียนรู้คู่คุณธรรม ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ เครือข่ายโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้วยการเรียนร่วมที่ศูนย์ตำบลหรืออำเภอ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย สร้างและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ พัฒนาสำนักศาสนศึกษาให้เป็นต้นแบบ และส่งเสริมพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สร้างแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ PhramahaAmnat Pawatthano (2013) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการ การศึกษาพระปริยัติธรรม” ผลการวิจัย พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการจัดการ การศึกษาพระปริยัติธรรม ตามหลักการจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การ บริหารบุคคล การอำนวยการ และการควบคุม เป็นต้น ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นต้น ตามหลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย เมตตากายกรรม เมตตา วจีกรรม เมตตาโมกกรรม สาธารณโมคี สีสสามัญญตา และทิกฺขิสสามัญญตา เป็น

4. รูปแบบที่สี่ ได้แก่ การพัฒนาศาสนสถาน ศาสนบุคคล และศาสนพิธีกรรม ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ การพัฒนาศาสนสถาน ด้วยการอนุรักษ์ศาสนสถานให้มีความมั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทย การนำภูมิปัญญาในชุมชนมาสร้างศาสนสถาน จัดวัด เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงวัฒนธรรม และเชิงปฏิบัติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sutchai Saatyng (2003) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไข ปัญหาของประชาชนในระดับหมู่บ้าน จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า วัดมีอาคารสถานที่เพียงพอ ร่มรื่นสะอาด มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อุปรกรณ์ ห้องน้ำ สาธารณูปโภค และ การคมนาคมมายัง วัดสะดวกสบาย และปลอดภัย ด้านบุคลากร ประกอบด้วยการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการพัฒนาเจ้าอาวาส พระ เณร เป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นผู้นำของ ชุมชน และการส่งเสริมให้มีพระ เณร ในวัดมากขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะสงฆ์จังหวัดควรชยันนาหน้าผลการวิจัยไปจัดทำคู่มือการบริหารจัดการวัดที่ดีใน จังหวัดชยันนาท ปรับปรุงรูปแบบและกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของวัดในจังหวัดชยันนาทให้มาก ขึ้น จัดพิมพ์และเผยแพร่ต่อสาธารณชนและวงการวิชาการ

2) คณะสงฆ์จังหวัดชยันนาทร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชยันนาท ควร ขับเคลื่อนรูปแบบและกิจกรรมตามที่ผู้วิจัยเสนอ ไปสู่ภาคการปฏิบัติอย่างจริงจัง มีการกำกับติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ควรจัดทำแผนพัฒนาวัด ด้วยการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาวัด แผนยุทธศาสตร์ จัดประชาพิจารณ์ และการถ่ายทอดแผนสู่ภาคปฏิบัติ การพัฒนาเครื่องมือบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างเครื่องมือจัดเก็บศาสนสมบัติของวัดอย่างเป็นระบบ และสามารถสืบค้นศาสนสมบัติได้อย่างรวดเร็ว

2) ควรจัดตั้งสำนักงานภายในวัด ด้วยการเตรียมสถานที่จัดตั้งสำนักงาน เตรียมวัสดุอุปกรณ์ประจำสำนักงานให้ครบครัน แต่งตั้งบุคคลประจำสำนักงาน ดูแลสำนักงาน ปรับปรุงสำนักงานตามคำแนะนำของผู้รับบริการและเพิ่มช่องทางการติดต่อประสานงานกับชาวบ้านให้มากขึ้น

3) ควรพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้วยการเรียนร่วมที่ศูนย์ตำบลหรืออำเภอ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย สร้างและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ พัฒนาสำนักศาสนศึกษาให้เป็นต้นแบบ และการเสริมสร้างกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนร่วมกับ หน่วยงาน สถานศึกษา และชุมชน

4) ควรอนุรักษ์ศาสนสถานให้มีความมั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทย การนำภูมิปัญญาในชุมชนมาสร้างศาสนสถาน จัดวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงวัฒนธรรม และเชิงปฏิบัติธรรม จัดทำคู่มือศาสนพิธีกรรมออกเผยแพร่ จัดกิจกรรมส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น และจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ

6.3 ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่ดี เน้นไปที่การนำเอาทฤษฎีตะวันออกและตะวันตกมาบูรณาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่ดี

2) ควรศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาวัดในทศวรรษหน้า เพื่อค้นหาแนวทาง วิธีการ หรือหลักการสำคัญที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัดในทศวรรษหน้า เพื่อรองรับการเปลี่ยนในอนาคตที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัด

3) ควรศึกษาเรื่องนวัตกรรมการสร้างวัดปลอดมลพิษ เน้นการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ ด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรต่างๆ ภายในวัด

References

- Atchara panmun. (2015). *The Number of Monks, Novices and Religious Places in the District, 2011-2012*. Chai Nat: Office of Buddhism. Chainat.
- Buddhist Monastery. (2010). *A Guide to Developing a Standardized Measurement*. Nakhon Pathom: Buddhist Monastery Office of National Buddhism.
- Kanok Saenpraseat. (2006). *Ecclesiastical Code*. Bangkok : Buddhist office Printing House.

Phramaha Sunan Sunantho (Ruchiwet).(2016). Buddhist Integrated Approach to The Management of Buddhist Schools. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 31 -42.

Phrapalat Chaiphath Khantitharo. (2016). The Model of Administration Development for the Abbot In Sangha Administration Region VI. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 67 – 76.

Pradhammawarodhom. (1996). *Governance*. Bangkok: Religion Publishing House.